

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Sociologica 9 (2017), vol. 2, s. 198–207

ISSN 2081-6642

DOI 10.24917/20816642.9.2.12

Sławomir Cebula

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Adaptacja społeczna członków wspólnoty sikhijskiej w Raszynie

Streszczenie

W podwarszawskim Raszynie znajduje się jedyna w Europie Środkowo-Wschodniej świątynia sikhijska. Działający od roku 2007 Związek wyznaniowy Singh Saba Gurudwara zreszta przede wszystkim sikhów przybyłych z Pendżabu. Artykuł stanowi analizę procesu adaptacyjnego zachodzącego w grupie z Raszyna, uwzględniając zarówno czynniki sprzyjające, jak i hamujące adaptację. Zasadniczym źródłem, na którym opiera się analiza, są materiały badawcze, w szczególności nagrania rozmów zarejestrowane podczas badań terenowych przeprowadzonych 4–7 maja 2017 roku.

Słowa kluczowe: sikhizm, adaptacja społeczna, badania terenowe

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest analiza procesu adaptacyjnego zachodzącego w grupie sikhów z Raszyna. W szczegółowym opisie owego procesu uwzględnione zostaną zarówno czynniki sprzyjające, jak i hamujące adaptację¹.

Literatura przedmiotu określa adaptację społeczną jako wszelkie procesy przystosowawcze grup lub jednostek do określonych, nowych warunków życia społecznego (por. Schwartz, Montgomery, Briones 2006: 1–30; Szewczuk 1985: 12). Dla przybyszów z Azji Południowej Polska jawi się jako kraj zupełnie odmienny kulturowo. Decydując się na pozostanie, stopniowo oswajają się z nową sytuacją, poznają nowe wzory zachowań i zmuszeni są do uznania odmiennych norm kulturowych.

Z uwagi na stosunkowo niewielką liczebność opisywanej grupy, jej zwartość i niezbyt długi czas pobytu w Polsce, kolejny etap koegzystencji, jakim jest integracja społeczna, można zaobserwować w znikomym stopniu², nie mówiąc o asymilacji³, która w przypadku „polskich” sikhów nie występuje wcale.

---

¹ Interesuje mnie adaptacja społeczna i jej wyznaczniki. Nie będę natomiast zagłębiał się w problem adaptacji psychologicznej.

² Pojęcie integracji rozumiem jako szersze uczestnictwo migrantów w różnych obszarach życia społeczeństw przyjmujących z zachowaniem jednak własnej odrębności (por. Grzymała-Kazłowska 2013: 6).

³ Separacja, adaptacja, integracja i asymilacja to kolejne stopnie zespajania się migrantów z nowym społeczeństwem. Asymilację cechuje zmiana zachowań członków gru-

Źródłami, na których opiera się prezentowana analiza, są – obok wykorzystanej literatury – materiały badawcze, przede wszystkim nagrania rozmów zarejestrowane podczas badań terenowych przeprowadzonych w Raszynie 4–7 maja 2017 roku⁴. W badaniach dominowała jakościowa metoda wywiadu swobodnego, częściowo skategoryzowanego⁵.

Sikhizm

Sikhizm to religia monoteistyczna wywodząca się z Pendżabu (obecnie podzielonego pomiędzy Indie i Pakistan), zapoczątkowana pod koniec XV wieku przez Nanaka, będącego pierwszym spośród jedenastu guru sikhów. Wychowany w hinduizmie Nanak znał również bardzo dobrze islam. Podczas pobytu w Sultanpurze, jak głosi legenda, w czasie dokonywania ablucji został porwany przez nurt rzeki Gomati i doznał mistycznego objawienia, na mocy którego głosił, że „nie ma hindusów ani muzułmanów, ścieżka którą pójde, jest ścieżką Boga” (Igielski 2008: 13–14). Wskazuje się, że w doktrynie sikhizmu można odnaleźć wpływy hinduistyczne i muzułmańskie. Następcy Nanaka bez wątpienia czerpali z tradycji sufickich (Igielski 2008: 10–11). Dziesiąty guru sikhów, Gobin Singh, nie wyznaczył swojego następcy spośród uczniów, ogłaszając, że jedenastym, ostatnim guru będzie księga *Adi Granth* obdarzana do dziś przez sikhów szczególnym szacunkiem i traktowana jako „żywa istota”. Przechowywana jest ona w świątyniach sikhijskich zwanych *gurdwarami*⁶.

Podstawowymi zasadami, według których powinien postępować sikh, są: medytacja (kontemplacja imienia Boga), uczciwe życie (przepełnione pracą) i dzielenie się z innymi swoimi dobrami. Ponadto sikhowie, którzy przeszli inicjację *Amrit Sanskar*, są od tego momentu zobowiązani do stosowania się m.in. do zasady „pięciu ka”, czyli symboli, które przypominają im mają o istocie sikhizmu. Są nimi: *kes* (nieobcinane włosy), *kipran* (noszenie symbolicznego, niewielkiego miecza), *kačh* (noszenie krótkich spodenek), *kara* (noszenie metalowej bransolety na ręce) i *kanga* (noszenie małego, drewnianego grzebienia) (Igielski 2008: 100). Dodatkowo mężczyźni powinni nosić turbany.

Nurty separatystyczne wśród sikhów, reakcja na nie w postaci rządowej operacji „Blue star”, a następnie zemsta w postaci zamordowania premier Indii Indiry Gandhi przez sikhijskich fundamentalistów w roku 1984 doprowadziły do pogromów sikhów, co z kolei wywołało falę ich emigracji na Zachód. Obecnie poza

py mniejszościowej i przyjęcie przez nich kultury i identyfikacji innej grupy (por. Budyta-Budzyńska 2011: 47).

⁴ Oprócz autora artykułu będącego kierownikiem obozu, w badaniach wzięli udział: dr Piotr Czarnecki (UJ) oraz studenci religioznawstwa UJ: Krzysztof Fedorczak, Magdalena Kościelny, Łukasz Mrozek, Elżbieta Owedyk i Magdalena Szeler.

⁵ Wśród badanych znalazły się dwie kobiety i ośmiu mężczyzn. Tylko dwie osoby mówiły po polsku, dominował natomiast język angielski. Podczas wywiadów zadane zostały pytania dotyczące m.in. pochodzenia, miejsca urodzenia, dzieciństwa, przyczyn i czasu przybycia do Polski, życia w Polsce, planów na przyszłość, wykonywanych zajęć, życia religijnego, sikhizmu, muzyki, gurdwary, relacji społecznych, adaptacji społecznej czy tożsamości.

⁶ W języku pendżabskim słowo *gurdwara* oznacza dosłownie „bramę do Guru (Boga)”. W hindi słowo to brzmi *gurdwara*, stąd w literaturze można spotkać obie wersje.

Indiami i Pakistanem największe, kilkuset tysięcy diaspory wyznawców znajdują się w Wielkiej Brytanii i w Stanach Zjednoczonych (Igielski 2008: 9). W Wielkiej Brytanii jest ponad 120 *gurdwar*, w Stanach Zjednoczonych blisko 220, zaś w Europie kontynentalnej najwięcej w Niemczech – 30 i we Włoszech – 28. Podwarszawska *gurdwara* jest jedyną w Europie Środkowo-Wschodniej (*List of gurdwaras*).

Sikhowie z Raszyna

Sikhowie, którzy przybywają do Polski, skupiają się głównie w podwarszawskim Raszynie, wsi o bardzo dużym odsetku cudzoziemców⁷, a także w okolicach Łodzi. Z uwagi na stosunkowo krótki okres ich napływu, to właśnie proces adaptacji (czyli pierwszy, przystosowawczy etap koegzystencji w nowym środowisku społecznym) jest najlepiej widoczny. Liczba sikhów w okolicach Warszawy (podobnie jak i w całej Polsce) nie jest znana. Sami nie prowadzą spisu wyznawców, a liczba osób przychodzących na niedzielne nabożeństwa do *gurdwary* nie jest miarodajna, gdyż pojawiają się w niej również, co zostało potwierdzone w badaniach terenowych, wyznawcy hinduizmu nieposiadający w pobliżu własnej świątyni. Precyzyjnymi danymi na temat liczebności sikhów nie dysponują również urzędy państwowe, jak Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Cyfryzacji czy Główny Urząd Statystyczny. Ankieta wyznaniowa przeprowadzana przez MSWiA i GUS o nazwie AW-01, dostarczająca informacje na temat Kościołów i związków wyznaniowych działających w Polsce, nie jest obowiązkowa, przez co nie obciąża również sikhów do przeprowadzenia szacunków liczebności własnej grupy religijnej. Oficjalna publikacja Głównego Urzędu Statystycznego podaje jedynie, że liczba sikhów zrzeszonych w zarejestrowanym w roku 2007 jedynym w Polsce sikhijskim związku wyznaniowym z siedzibą w Raszynie (Związek Wyznaniowy Singh Saba Gurudwara w RP) „mieści się w przedziale 1 do 99” (Cieciela 2016: 189). Ze względu na dynamiczny charakter migracji między Polską a Indiami i Pakistanem, na którą wpływ mają często krótkoterminowe (trzymiesięczne) pozwolenia na pobyt w Polsce, podana przez Agnieszkę Rostkowską (2015) liczba 30, może być traktowana jedynie jako szacunkowa i niekoniecznie odzwierciedlająca rzeczywistą liczbę sikhów w gminie Raszyn.

Chociaż głównym kierunkiem migracyjnym skąd sikhowie docierają do Polski są Indie i Pakistan, można spotkać w Raszynie również przybyszów z Europy Zachodniej. Migracje sikhów do Polski wpisują się przede wszystkim w szerszy kontekst migracyjny z krajów Środkowego i Dalekiego Wschodu. Zasadniczo można wyróżnić w nim motywacje ekonomiczne, biznesowe i edukacyjne. Ze względu na wykonywane zajęcia, spotkanych podczas badań terenowych sikhów można podzielić na następujące grupy:

---

⁷ W 2013 roku łącznie na pobyt stały i czasowy zameldowanych w gminie Raszyn było: 675 Wietnamczyków, 220 Hindusów, 160 Ukraińców, 152 Białorusinów, 74 Turków, 43 Chińczyków i 24 Nepalczyków. Jest to dość spory odsetek jak na niemal 22 tysięczną gminę (Piłat 2013). Analizując przedstawione dane, należy brać pod uwagę, że nie wszyscy cudzoziemcy są zameldowani oraz że nie wszyscy przebywają w miejscu zameldowania.

- a) osoby prowadzące własną działalność gospodarczą;
- b) osoby zatrudnione, posiadające stałą pracę;
- c) osoby pracujące w *gurdwarze*;
- d) osoby poszukujące pracy i/lub pracujące dorywczo.

Wskazać należy na jeszcze jeden podział dotyczący wszystkich wyznawców tej religii i obserwowany również w Raszynie. Otóż można ich podzielić na stojących się ściśle do wymogów religijnych (tych jest zdecydowanie mniej) oraz uczęszczających wprawdzie do *gurdwary*, ale nieprzestrzegających wszystkich założeń sikhizmu. Pierwsza grupa wyróżnia się już wizualnie noszonymi turbanami i brodami. Sikhowie nie noszący turbanów obcinają również włosy, za co wedle prawa zobowiązani są do płacenia kary o nazwie *tankha* (Igielski 2008: 71)⁸. Z drugiej strony, brak zewnętrznych elementów wyróżniających ich w przestrzeni publicznej może być interpretowany w kategoriach postępującego procesu integracyjnego czy adaptacyjnego.

Analiza procesu adaptacyjnego

Jak wynika z zasygnalizowanych wyżej kwestii, proces adaptacyjny jest determinowany przez szereg czynników. Można je podzielić na dwie grupy: czynniki sprzyjające mu i hamujące. Spróbujmy zatem przyjrzeć się obu grupom:

1. Czynniki sprzyjające procesowi adaptacji społecznej w Polsce:
  - 1.1. rejestracja związku wyznaniowego i powstanie *gurdwary*;
  - 1.2. małżeństwa mieszane;
  - 1.3. założenie rodziny w Polsce i wysłanie dzieci do polskiego przedszkola lub szkoły;
  - 1.4. podjęcie studiów;
  - 1.5. prowadzenie własnej działalności gospodarczej lub podjęcie stałej, dobrze płatnej pracy;
  - 1.6. otwartość na inne religie.
2. Czynniki hamujące proces adaptacji społecznej w Polsce:
  - 2.1. brak prawa stałego pobytu i brak legalnego zatrudnienia;
  - 2.2. niezajomość języka polskiego;
  - 2.3. akty agresji w stosunku do sikhów, wynikające z ich wyglądu zewnętrznego.

1.1. Rejestracja związku wyznaniowego i powstanie *gurdwary*.

20 grudnia 2007 roku Związek Wyznaniowy Singh Saba Gurudwara w Rzeczypospolitej Polskiej został wpisany do Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych⁹ i od tamtej pory działa legalnie na terenie RP, korzystając z konstytucyjnych i ustawowych praw i wolności religijnych. Jawahar Jyoti Singh wskazany w wpisie jako naczelny przełożony pozostaje nim do dzisiaj.

---

⁸ Kara ta powinna być również płacona za spożywanie mięsa pochodzącego z muzułmańskiego uboju rytualnego oraz za palenie tytoniu (sikhizm piętnuje wszelkie używki, szczególnie tytoń).

⁹ Związek Wyznaniowy Singh Saba Gurudwara w Rzeczypospolitej Polskiej wpisany jest do rejestru pod numerem 166, <https://mswia.gov.pl/download/1/30560/ostE-RejestrEB22082017.pdf> (3.09.2017).

Zarejestrowany związek wyznaniowy i jedyna w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej *gurdwara* stanowią niezwykle istotny czynnik konsolidacyjny. Raszyn przestał być jednym z kilku miejsc, gdzie przebywają sikhowie, stając się swoistym centrum tej religii w Polsce, dokąd każdy wyznawca chce przybyć, by spotkać się ze swoimi rodakami i wspólnie się modlić. Hol znajdujący się na parterze piętrowej świątyni służy jako miejsce spotkań, ale również jest miejscem noclegów dla pielgrzymów przybywających do *gurdwary*. W każdą niedzielę tętni ona życiem, gdy przybywają sikhowie i wyznawcy hinduizmu, by wspólnie się modlić, rozmawiać i spożyć razem posiłek. Dla miejscowych sikhów wizyty i spotkania w świątyni są niezwykle istotne. Jeden z rozmówców tak opisuje swoją *gurdwarę*:

W świątyni naszej jest taka energia. Ja mogę powiedzieć, co ja czuję. Ja idę czasami raz na miesiąc, czasami dwa razy w miesiącu. To jest taka energia, że już wszystko zapomnisz, co jest złe¹⁰.

Posiadanie własnego, kluczowego dla religijności miejsca, jakim jest świątynia, pozwala w nowej ojczyźnie poczuć się „jak u siebie”. Zamieszkała na stałe przy *gurdwarze* grupa sikhów, którzy opiekują się świątynią i przewodniczą w modlitwach, dba, by wszystko funkcjonowało sprawnie.

1.2. Małżeństwa mieszane.

Zawarcie związku małżeńskiego z osobą spoza wspólnoty stanowi bardzo mocny czynnik adaptacyjny. Wynika to ze stworzenia więzi i relacji poza obrębem własnej kultury, przez co w naturalny sposób po przyśpieszonej adaptacji i integracji otwiera się droga do asymilacji. Zobrazować to może następująca wypowiedź:

Kiedy tam jedziemy [do Indii], to też czasami myślimy: chyba tu [w Polsce] mieszkamy. Znajomi, koledzy, koleżanki, co z nami chodzili do przedszkola, szkoły [...] jak spotkamy to myślimy, że tam lepiej. A kiedy wracamy do Polski, to też spotkamy tych, co mamy tu, to mówimy też tu lepiej...

O wzajemnych relacjach w małżeństwie mieszanym ta sama osoba opowiada w ten sposób:

Ja mam żonę Polkę, siedem lat już minęło... chyba ona czekała tutaj na mnie i dlatego ja miałem przyjechać. Tak mogę powiedzieć... I zadowolony jestem. Moja rodzina zaakceptowała wszystko, żona była w Indiach też [...] Mam żonę Polkę. Polka to katolik. Ona mi nigdy nie powiedziała, że ja mam zamienić religię, a ja jej też nie. Po prostu zaakceptowaliśmy. Kiedy [była] Wielkanoc, to ja sam byłem kilka razy ze swoją córką i święciłem [pokarmy] w kościele. Też fajne [...] Bóg jest jeden.

Dialog międzyreligijny na szczeblu rodzinnym stanowi przykład dostosowania się do nowych warunków z zachowaniem zasadniczej części własnej tożsamości, którą jest wyznawana religia. Analizując treść przeprowadzonych wywiadów można przypuszczać, że dzieci sikhów decydujących się na małżeństwa mieszane będą

¹⁰ Wszystkie cytowane w artykule wyodrębnione wypowiedzi zostały zarejestrowane podczas badań terenowych przeprowadzonych w Raszynie, 4–7 maja 2017 roku. W transkrypcji starałem się zachować ich oryginalne brzmienie.

dobrze zasymilowane ze społeczeństwem polskim, a równocześnie ich więzi z sikhizmem będą przeważnie słabe.

Małżeństwa mieszane, jeśli oceniać z perspektywy grupy, w przypadku mniejszości religijnych, narodowych czy etnicznych, przyczyniają się do postępu procesów asymilacyjnych, a zarazem rozpadu owych grup.

1.3. Założenie rodziny w Polsce i wysłanie dzieci do polskiego przedszkola lub szkoły.

Z przeprowadzonych badań wynika, że decyzja o pozostaniu w Polsce na dłużej bądź na stałe bardzo często wynikała z wejścia dzieci sikhów¹¹ w wiek przedszkolny lub szkolny. Jak zaznaczono na początku artykułu, wspólnota w Raszynie (jak w całej Polsce) jest dość młoda. Edukowane dzieci będą więc pierwszym pokoleniem, które przeszło pełny proces kształcenia w naszym kraju. Przyspiesza to w znaczący sposób adaptację rodziców. Bariery pozostaje jednak język, zwłaszcza że w odróżnieniu od małżeństw mieszanych, w przypadku małżeństw wewnątrzwyznaniowych rodzice nie znają języka polskiego, a niekiedy też i angielskiego.

1.4. Podjęcie studiów.

Jak pokazują badania, dość często odnotowywane są przypadki podejmowania studiów wyższych w Polsce przez obywateli Indii. W grupie tej znajdują się także sikhowie. Najczęściej wybierają oni kierunki techniczne, a ostatnio największą popularnością cieszą się studia informatyczne¹².

Cechą charakterystyczną badanej grupy jest propagowana, szeroko rozumiana równość, także jeśli chodzi o dostęp do edukacji. Sikhowie podkreślali wielokrotnie równość płci. Jednak mimo doktrynalnego przyzwolenia, żadna kobieta nie prowadzi modlitw w raszyńskiej *gurdwarze*, udało się natomiast spotkać sikhijską kobietę, młodą matkę, studiującą na Politechnice Warszawskiej.

Rozpoczęcie studiów wymusza przyspieszenie procesów adaptacji społecznej, a ich ukończenie i decyzja o podjęciu pracy w Polsce – zwłaszcza przez specjalistów w branżach technicznych, gdzie wciąż spotykamy spory deficyt pracowników – zapewnia stabilną i dobrze płatną pracę, a tym samym zachęca do pozostania w Europie.

1.5. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej lub podjęcie stałej, dobrze płatnej pracy.

Wśród badanych sikhów wyodrębnić można z jednej strony osoby dobrze prosperujące, ze stabilną pracą, oraz osoby poszukujące pracy lub podejmujące ciężkie, niskopłatne, dorywcze zlecenia w miejscowych hurtowniach i sklepach. Oczywiście jest, że jedynie w pierwszym przypadku możemy mówić o postępującym czy zakończonym procesie adaptacji. Najlepszą pozycję ekonomiczną zajmowały na ogół osoby pracujące długo w Polsce, które w swej karierze zawodowej przeszły kilka szczebli, i które miały również wiele czasu na poznanie polskiej i europejskiej kultury. W tym przypadku procesy adaptacji społecznej uznać można za zakończone.

¹¹ Analizuję tu przypadek, gdy oboje z rodziców są sikhami.

¹² Dane Instytutu Spraw Publicznych, <http://docplayer.pl/15286537-Migracje-spo-eczności-z-wybranych-krajow-azjatyckich-do-polski.html>, s. 17 (3.09.2017).

Historie budowania własnej kariery, rozwijania biznesu, pomnażania majątku są równocześnie historiami postępującej adaptacji społecznej. Dla przykładu, jeden z rozmówców mieszkający w Polsce od dziesięciu lat wspomina pierwszą pracę na Stadionie Dziesięciolecia i pierwsze słowa, jakie poznał w języku polskim, tj.: „koszulki 25 złotych”. Dziś ma tu rodzinę i stabilną sytuację finansową.

1.6. Otwartość na inne religie.

Sikhów cechuje wynikająca z ich doktryny religijnej duża otwartość na inne religie, co niewątpliwie wpływać może pozytywnie na proces adaptacji społecznej. Z drugiej zaś strony, brak zainteresowania działaniami zmierzającymi do pozyskiwania nowych wyznawców sprawia, że nie wychodzą oni ze swą religijnością na zewnątrz, przez co dla niektórych mieszkańców Raszyna wciąż pozostają nieznanymi.

Dla współegzystencji różnych wyznań w stosunkowo małym środowisku ważne jest również niestwarzanie wzajemnej „konkurencji”. Tak też dzieje się w Raszynie. Żadna ze stron nie jest zainteresowana konwersjami. Sikhowie wierzą, że Bóg objawia się ludziom w różnych religiach i każdy religijny człowiek powinien szukać Go we własnej wierze. Podziały według nich są rzeczą ludzką. Do typowych wypowiedzi na ten temat należą: „We talk to the Hindus that you should be a true Hindu, talk to the Muslim: you should be a real Muslim...”. „Ja myślę, że ani jedna religia czy kultura nie uczy, żebyś zabił kogoś czy przeszkadzał komuś. To jest w mentalności ludzi i dla mnie to są chorzy ludzie”.

Sikh prowadzący sklep spożywczy z produktami z Indii zapytany o wywieszzone obrazki nawiązujące do różnych religii odpowiedział:

Tu Chrystusa też mam. Nie jest problem. Ludzie robią dystans. To jest źle. Dla mnie wszystko jeden, Bóg jest jeden jak to słońce jest jedno. Tylko w waszych kościołach się idzie butami i czapki trzeba zdejmować. Ja byłem, jak pogrzeb byłem, i nie wiedziałem o tym i buty zdejmowałem i [ktoś] mówi: «Nie». To tak było.

Tego typu spojrzenie na religie typowe jest także dla hinduistów, którzy przychodzą modlić się do *gurdwary*. Jeden z nich stwierdził:

I visit mosque, I visit temple, I visit churches, so wherever I find peace [...] so I am okay to visit any place. For me it's not to go only temple. Yeah, I born as Hindu, but I do believe in other religions¹³.

Otwartość na inne religie sprawia, że sikhowie nie obawiają się kontaktów z katolikami. Niemniej jednak w Raszynie nie nawiązały się żadne relacje instytucjonalne pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim a Związkiem Wyznaniowym Singh Saba Gurudwara. Relacje wyznawców obu religii budowane są zaś na sprawach życia codziennego z wykluczeniem kwestii religijnych.

¹³ Odwiedzam meczet, odwiedzam świątynię, odwiedzam kościoły i obojętnie gdzie odnajduję pokój [...] więc nie ma problemu by odwiedzać te miejsca. Według mnie nie muszę chodzić tylko do świątyni. Tak, urodziłem się jako Hindus, ale wierzę w inne religie (tłum. S.C.).

2.1. Brak prawa stałego pobytu i brak legalnego zatrudnienia.

Czynnikami hamującym proces adaptacji społecznej dotyczący niektórych spośród przybyłych sikhów są powiązane ze sobą: brak prawa stałego pobytu i brak legalnego zatrudnienia¹⁴. Nie zawsze zezwolenie na pobyt czasowy wystarcza do znalezienia pracy, która może być podstawą jego przedłużenia. Początkowy okres po przybyciu do nowego kraju bywa najtrudniejszy. Prawo pobytu i stała praca zapewniająca środki na utrzymanie stanowią absolutny fundament procesu adaptacji społecznej.

2.2. Nieznajomość języka polskiego.

Zdecydowana większość raszyńskich sikhów nie zna języka polskiego. Jest to sytuacja typowa dla początkowej fazy pobytu migrantów w obcym państwie. Większość natomiast potrafi porozumieć się w języku angielskim, którego znajomość ułatwia podjęcie studiów w Polsce, ale nie pomaga w kontaktach z przedstawicielami lokalnej społeczności.

Ograniczone kontakty sikhów z sąsiadami wynikają przede wszystkim z bariery językowej. Komunikacja ogranicza się bowiem do przekazania najprostszych komunikatów niezbędnych do codziennego funkcjonowania. W przypadku załatwiania spraw urzędowych sikhowie muszą korzystać z pomocy rodaka znającego język polski.

2.3. Akty agresji w stosunku do sikhów wynikające z ich wyglądu zewnętrznego.

Ostatnim czynnikiem hamującym proces adaptacji społecznej sikhów są zdarzające się niekiedy akty agresji (pobicia, wyzwiska) wynikające z ich wyglądu zewnętrznego, w szczególności: turbanu, ciemnej karnacji i bród. Na akty agresji narażeni są zwłaszcza najbardziej religijni sikhowie. Agresorzy atakujący ich są często przekonani, że mają do czynienia z muzułmanami, kojarzonymi przez nich z terrorystami. Jeden z rozmówców powiedział nam: „Muszą w Polsce wiedzieć, że sikhowie to nie są muzułmanie [...] Każdy, kto nosi turban, to chyba nie jest muzułmanin i nie jest Osama ben Laden?”.

Podsumowanie

Analizując procesy przystosowywania się sikhów do nowych warunków życia społecznego zaobserwowane w podwarszawskim Raszynie, można wyciągnąć kilka wniosków. Adaptacja społeczna grupy przyjęła w ciągu dekady od zarejestrowania związku wyznaniowego i rozpoczęcia funkcjonowania *gurdwary* zaawansowaną formę, przejawiającą się sprawnym funkcjonowaniem, wymagającym podejmowania szeregu działań społecznych, i prestiżem wynikającym ze statusu najważniejszej, bo jedynej świątyni sikhijskiej w Europie Środkowo-Wschodniej. Z kolei adaptacja społeczna poszczególnych jednostek przebiega według podobnego schematu, w którym umacnia ją postępująca kariera zawodowa, założenie rodziny, edukacja, jak i sam upływ czasu, powodujący nawiązywanie kolejnych znaczących relacji. Istotna w przypadku jednostki jest również postępująca adaptacja bliskich

¹⁴ Problemy te nie były bezpośrednio przedmiotem przeprowadzonych badań, a jedynie sygnalizowano je podczas rozmów nierejestrowanych na dyktafonie lub kamerze.

(np. dzieci, które zaczynają uczęszczać do przedszkola lub szkoły). Dominującymi formami działalności gospodarczej, w których sikhowie znajdują pracę, są handel tekstyliami oraz innymi towarami sprowadzanymi z Azji (meble, rowery, żywność) oraz gastronomia. Natomiast najmniej wymagającą wysiłku związanego z koniecznością adaptacji, wydaje się praca w *gurdwarze*.

Wśród czynników hamujących adaptację społeczną tylko jednemu mogą bezpośrednio przeciwdziałać sami sikhowie – mianowicie nieznamomości języka polskiego. Uczenie się języka może w bardzo dużym stopniu ułatwić egzystencję, adaptację i integrację. Pozostaje jednak sporym wyzwaniem. Nie mają natomiast sikhowie bezpośredniego wpływu na politykę migracyjną państwa czy stosunek różnych grup społecznych do przedstawicieli odmiennych kultur.

Dalsze losy polskiej społeczności sikhijskiej skupionej wokół raszynskiej *gurdwary* zależą w dużej mierze od niej samej. Kluczowe znaczenie będzie mieć tu postawa przedstawicieli pierwszego, wychowanego wyłącznie w Polsce pokolenia wyznawców. Zwłaszcza pochodzącego z rodzin, gdzie oboje rodzice są sikhami. Od tego zależeć będzie rozwój bądź regresja grupy w następnych dekadach.

Bibliografia

- Budyta-Budzyńska M. (2011). *Adaptacja, integracja, asymilacja – próba ujęcia teoretycznego*. W: M. Budyta-Budzyńska (red.), *Integracja czy asymilacja? Polscy imigranci na Islandii*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Ciecieląg P. (2016). *Wyznania religijne w Polsce 2012–2014*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Czubkowska S. (2013). *Raszyn. Wioska multi-kulti*. Pobrano z: <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/425513,raszyn-multikulturowe-centrum-polski.html> (3.09.2017).
- Grzymała-Kazłowska A. (2013). Od tożsamości i integracji do społecznego zakotwiczenia – propozycja nowej koncepcji teoretycznej. *CMR Working Papers*, nr 64 (122).
- Igielski Z. (2008). *Sikhizm*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Igielski Z. (2011). *The Sikhs in Poland: a short history of migration and settlement*. W: K.A. Jacobsen, K. Myrvold (red.), *Sikhs in Europe: Migration, Identities and Representations*. Farnham: Ashgate, s. 114–129.
- List of gurdwaras*. Pobrano z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_gurdwaras (3.09.2017).
- Owen Cole W., Singh Sambhi P. (1987). *Sikhowie. Wiara i życie*, Jolanta Mach (przeł.). Łódź: Wydawnictwo Łódzkie.
- Piłat A., Segeš Frelak J., Wysieńska K. (red.). (2013). *Mała Azja w Polsce. Plany i strategie imigrantów z Azji i Bliskiego Wschodu*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Piłat A. (2013). Między Warszawą a Wólką Kosowską. Cudzoziemscy mieszkańcy gminy Raszyn. *Biuletyn Migracyjny* 44, dodatek specjalny. Pobrano z: <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/dodatek-44-listopad-2013/miedzy-warszawa-a-wolka-kosowska-cudzoziemscy-mieszkanicy-gminy-raszyn> (3.09.2017).
- Rostowska A. (2015). *Sikhowie w Polsce: Singh po pendzabsku znaczy lew*. Pobrano z: http://wyborcza.pl/1,75248,17735402,Sikhowie_w_Polsce__Singh_po_pendzabsku_znaczy_lew.html?disableRedirects=true (3.09.2017).

Schwartz S., Montgomery M., Briones E. (2006). The Role of Identity in Acculturation among Immigrant People. Theoretical Propositions, Empirical Questions, and Applied Recommendations. *Human Development*, vol. 49, s. 1–30.

Szewczuk W. (1985). *Słownik psychologiczny*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Social Adaptation of the Members of the Sikh Community in Raszyn

Abstract

In Raszyn near Warsaw, there is the only Sikh gurdwara in Central and Eastern Europe. The Singh Saba Gurudwara religious association, operating since 2007, includes mostly Sikhs arriving from the Punjab. The article constitutes an analysis of the adaptation process occurring in a group of Sikhs from Raszyn, considering both favorable factors and inhibitors of adaptation. Main source on which the analysis is based are research materials, in particular recordings of conversations recorded during field research conducted on May 4–7th, 2017.

Key words: Sikhism, social adaptation, field researches